

Piše: Enes Karić

Historija i storija Srebrenice, one Srebrenice iz jula 1995. godine, isuviše su poznate. Iako se podsjećanjem na 11. juli 1995. godine, kao i ponavljanjem o njemu onog što je hiljadu puta ponovljeno, možda devalvira to što je znano i jasno samo od sebe, ipak, svemu usprkos, podsjetimo: Jedanaestog jula hiljadu devedeset pete, srpska vojska i policija Republike Srpske ili, kako se to u bezbjednosno-stručnoj literaturi kaže, srpske snage, ušle su u Srebrenicu. Sve od tog datuma, pa u narednih desetak dana, trajalo je ubijanje muškaraca Bošnjaka, od dječake do staračke dobi.

Svijetom su tada prostrujale ružne vijesti, preplavile su ga ružne slike Golgote iz ovog dijela istočne Bosne. Događaje u Srebrenici i njezinoj okolini iz jula 1995. godine svjetska štampa i mediji okarakterizirali su riječima *zločin, pogrom, masakr, genocid...* Različito oslovljavanje i imenovanje srebreničke kataklizme bilo je (a i danas je!) u izravnoj zavisnosti od toga u čijim su rukama mediji koji su se odvažili, ili prikupili hrabrosti, da govore o kataklizmi i paklu Srebrenice.

Dakako, neposredno nakon počinjenog genocida u Srebrenici, kao i nakon potpisivanja Dejtonskog ugovora o miru 1995. godine, glavni pravci političke javnosti u Republici Srpskoj, kao i u samoj državi Srbiji, ustajavali su u negiranju genocida u Srebrenici. Na djelu je bilo, a nažalost i danas je, inauguriranje jedne *proizvodnje pričina* i jedno negiranje genocida u medijima, politici, školama i na univerzitetima. Katkada i gdje gdje srpska politika je uspjela i u Evropi pronaći pokoji glas, iako rijedak, o tome da u Srebrenici nije bilo genocida. Austrijski pisac Peter Handke je jedan od tih sramotnih primjera.

Naravno, ta *proizvodnja pričina* da se u Srebrenici genocid nije počinio u srpskoj zvaničnoj politici ima već godinama, pa i u današnje vrijeme, svoje pragmatske razloge.

Prvo, radikalizirani dio biračkog tijela u Republici Srpskoj, kao i u državi Srbiji, u ogromnom broju očekuje kontinuiranje jedne svoje, to jest *društveno poželjne istine* o posljednjem ratu kao konačne, Bogom ovjerene istine. (U tom smislu, srebrenički genocid sagledava se i veoma snažnom političkom propagandom smješta čak i u kontekste davnih srpskih ustanaka i buna protiv Turaka i Turaka!).

I BOŠNJAČKA MONETA
Za ovih dvadeset godina Srebrenica nije samo bila moneta za potkusurivanje na međunarodnom planu, već se Srebrenica također koristila i kao ružno sredstvo nadmudrivanja unutar bošnjačke politike u Bosni i Hercegovini

Srebrenica, 20 godina poslije

Kako iz historije pronaći puteve za budućnost?

Kontinuirano negiranje genocida i proizvodnja pričina

Drugo, političke elite srpskoga naroda, sve od užasnih ratnih sukoba devedesetih godina dvadesetog stoljeća, uglavnom su i same politički radikalizirane. Primjeri pokušaja jedne otvorene, obuhvatne, demokratski utemeljene i politički antiratno koncipirane deradikalizacije i temeljite katarze na savremenoj srpskoj političkoj sceni bili su rijetki. Štaviše, ako su se, i kad su se, pojavljivale osobe koje su bile spremne povesti Srbiju putem mira i saradnje sa Hrvatima, Bošnjacima, Albancima, itd., bile su kažnjavane smrću (Atentat na Zorana Đinđića, 12. 3. 2003. mnogi sagledavaju u kontekstu borbe "između dvije Srbije", one demokratske i one radikalizirane), ili su bile izvrgnute pokušajima atentata (na srpskog opozicionog političara Vuka Draškovića pokušao je atentat prije 15 godina na Ibarskoj magistrali).

Nažalost, i dalje je u temeljnim tokovima srpske politike na Balkanu na sceni *proizvodnja pričina* u vezi sa krizom, ratom ili ratovima tokom devedesetih godina (1990.-1999. godine). Proizvodnja pričina je posebno vidljiva i danas u slučaju priznavanja (zapravo: bahatog negiranja!) geno-

cida nad civilima, nad ljudima, nad Bošnjacima Srebrenice.

Ovo nipošto ne znači da u srpskom nacionalnom korpusu, bilo u bh. entitetu Republici Srpskoj, ili u državi Srbiji, uopće ne postoje intelektualci, književnici, umjetnici, advokati, javni radnici, političari, publicisti... koji žele na genocid u Srebrenici pogledati objektivnim očima Međunarodnog suda pravde u Haagu. Naprotiv, takvih glasova ima, ali daleko je jača ona strana među Srbima i srpskoj politici koja danonoćno radi na *proizvodnji pričina*.

Srbija između svoga i evropskog lica

Ali danas se država Srbija, kao uostalom i sve zemlje zapadnog Balkana, našla pred mogućnostima i šansama koje pruža Evropska unija, te već petnaest i više godina vježba mnogobrojne evropske zadatke koje joj se postavljaju iz Bruxellesa i drugih evropskih prijestonica.

Danas je mnogo šta na zapadnom Balkanu uvjetovano iz Evrope, kao i od Zapada općenito, odakle se danas, kao i u nedavnoj prošlosti, može dobiti najviše novčanih kredita za uništenu privredu Balka-

na, kao i za čuvanje najobičnijeg socijalnog mira.

Baš u ovakvom evropskom kontekstu, a iz svojih prijekih "proevropskih" potreba, država Srbija je na kraju reagirala i na presudu za genocid u Srebrenici koja je donesena u februaru 2007. godine od strane Međunarodnog suda pravde u Haagu. Da nije bilo pritiska iz Evrope, teško je reći da bi država Srbija, sama iz svoje političke volje, da ne kažemo iz svoga srca, reagirala na presudu Međunarodnog suda pravde o genocidu počinjenom u Srebrenici.

Podsjetimo zakratko: Kada je, gotovo punih dvanaest godina nakon srebreničkog pakla, godine 2007., uslijedila presuda Međunarodnog suda pravde, koja je nedvojbeno utvrdila: U Srebrenici su vojska i policija Republike Srpske počinile genocid nad bošnjačkim civilima! - tada se Republika Srbija našla pred evropskim zahtjevima da se jasno odredi spram ove presude. Jer, naime, u presudi Međunarodnog suda pravde spominje se i sama Srbija, kaže se da ona nije kriva za sudjelovanje, saučesništvo ili pomaganje genocida, ali Srbija jeste prekršila obavezu sprječavanja i kažnjavanja genocida itd.

Ko je nakon objelodanjanja ove presude o genocidu u Srebrenici makar povremeno pratio javno mnijenje u Srbiji, uočio je da su alternativni glasovi u toj zemlji bili slabiji i, često, nemušti u animiranju srpske i srbijanske javnosti da se država Srbija jasno i nedvosmisleno odredi prema presudi Međunarodnog suda pravde za genocid u Srebrenici. I da se jasno kaže: Da, tamo u Srebrenici ubijeno je više od osam hiljada Bošnjaka.

Vremenom je u Beogradu, iz mnogih pragmatičnih razloga, došlo do shvatanja da se, ipak, može zaigrati na dvije karte, da se istovremeno može gledati i svojim i evropskim (ili proevropskim) licem.

Naime, nakon donošenja presude Međunarodnog suda pravde u Haagu (26. februara 2007. godine) o počinjenom genocidu u Srebrenici, tada je u državi Srbiji (kao i u bh. entitetu Republika Srpska) opet izišlo na vidjelo da je odnos prema ovoj presudi uglavnom isti kao i odnos prema počinjenom genocidu u Srebrenici.

Ko je unutar srpskog korpusa prije ove presude negirao da je počinjen genocid nad Bošnjacima Srebreni-

Kako da se Srebrenica oporavlja, i kako da zacjeljuju njezine rane, ako se

ce, nastavio je negirati, pa i ignorirati, i samu presudu Međunarodnog suda pravde o počinjenom genocidu u Srebrenici.

Dakako, ovo negiranje (kako prijašnje, tako i današnje) da je genocid u Srebrenici uopće počinjen, ima svoje snažne i zadrte protagoniste u jednom velikom krugu političara u bh. entitetu Republika Srpska, kao i u samoj Srbiji i Beogradu.

S vremena na vrijeme u Srbiji se i danas to negiranje "umiva" i "šminka", ali se uvijek vidi ono svoje lice. Primjera ima mnogo, jedan je dovoljan. Kako je poznato, nakon dugotrajnog skanjanja Narodna skupština Republike Srbije je 31. marta 2010. godine izglasala, veoma tijesnom većinom, "Deklaraciju o Srebrenici", koja se zvanično naziva "Deklaracija Narodne skupštine Republike Srbije o osudi zločina u Srebrenici". Iz teksta ove deklaracije u oči upada riječ zločin. Naravno, riječi *zločin u Srebrenici* stoje u ovoj deklaraciji, iako je tu trebalo jasno spomenuti riječi *genocid u Srebrenici*.

Ali, po svemu što se vidi iz ove deklaracije Narodne skupštine Republike Srbije iz 2010. godine, ustrojstvo riječi i kompozicija misli u ovom dokumentu sami po sebi jesu primjer u historiji parlamentarnog rada kad se nešto nemilo i nedrago želi reći, ali se to, ipak, kaže na drugi, ublaženiji način. Iako je i taj drugi način naličan gadljivom i bolnom vadenju kostiju iz grla.

Naime, Narodna skupština Republike Srbije u ovoj deklaraciji izjavljuje da osuđuje zločin nad bošnjačkim stanovništvom Srebrenice u julu 1995. godine, i to, kako se kaže, citiramo: "na način utvrđen presudom Međunarodnog suda pravde". Ova deklaracija, nadalje, izražava "očekivanje da će i najviši organi drugih država s teritorije bivše Jugoslavije na ovaj način osuditi zločine izvršene protiv pripadnika srpskog naroda".

Ovdje se vidi, posve očito, da Narodna skupština Republike Srbije u ovoj svojoj deklaraciji uporno i namjerno i z b j e g a v a upotrebu riječi genocid. I to je ova deklaracija učinila tako da riječi *genocid u Srebrenici*, zbilja, nisu nikako ni spomenute. Drugim riječima, mi, evo, u Narodnoj skupštini Republike Srbije reagiramo na presudu Međunarodnog suda pravde u Haagu o genocidu u Srebrenici, ali riječ genocid nećemo spomenuti, osim što ćemo reći da to tamo, što se doista jeste desilo u Srebrenici, osuđujemo "na način utvrđen presudom Međunarodnog suda pravde".

Ali, naravno, ovakvo zadovoljavanje logike "siti vuci, a i ovce na broju" ima svoju cijenu i ide i na račun same historije srpskog naroda i njegova velikog stradanja u Drugom svjetskom ratu.

Naime, autori ove deklaracije su, možda ne htijući, strašni genocid u Jasenovcu, počinjen od ustaškog režima prevalentno nad pripadnicima srpskog naroda tokom Drugog svjetskog rata, devalvirali sa razine genocida i detronizirali ga nazvavši ga - zločinom!

To se vidi u već navedenim riječima ove deklaracije kojima se izražava "očekivanje da će i najviši organi drugih država s teritorije bivše Jugoslavije na ovaj način osuditi zločine

izvršene protiv pripadnika srpskog naroda".

Naravno, ne bi bilo dobro da se genocid nad Srbima u Jasenovcu tretira u Saboru Republike Hrvatske ili u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine na način kako je u Narodnoj skupštini Republike Srbije "preimenovan" genocid u Srebrenici u puki zločin! Ovo, valjda, treba biti jasno običnim ljudima s naravnim razborom, a da i ne govorimo o pravnicima, sudijama, advoktima, itd. itd.

Ali, sa današnjim zvaničnim srpskim negiranjem genocida u Srebrenici tako je kako je. Da li će biti znakova na vidicima bliske budućnosti da će se u zvaničnoj srpskoj politici desiti zaokret spram brutalnih angažmana Jugoslavenske narodne armije i drugih srpskih snaga u ratnom vohoru devedesetih godina dvadesetog stoljeća - to je tek jedno pitanje, ali zasigurno najvažnije na zapadnom Balkanu kad je posrijedi mir među ovdašnjim narodima, sigurnost među građanima i prosperitet među državama.

Kao i drugi narodi zapadnog Balkana, i srpski narod je, na svoj način, iznimno važan narod za spokojnu i

državi Srbiji i u bh. entitetu Republici Srpskoj promijeni javno mnijenje u pogledu percepcije najnovijih ratnih sukoba na zapadnom Balkanu devedesetih godina dvadesetog stoljeća.

Srebrenica i njezin međunarodni kontekst

Kao i Bosna i Hercegovina iz perioda 1992.-1995. godine, tako i Srebrenica iz jula 1995, pa sve do danas, ima svoj međunarodni kontekst. Ni u budućnosti se mnogo toga na međunarodnom planu neće promijeniti, bez promjene na samom zapadnom Balkanu.

Iako je tragedija Bosne i Hercegovine, sve od 1992. godine, imala snažne globalne odjeke kako na Zapadu, tako i u tzv. islamskom svijetu, Bosna i Hercegovina je zemlja koja je, ipak, sama sobom otpatila sve što je mogla otpatiti.

Tu međunarodnu dimenziju bosanske kataklizme posebno snažno posvjedočuje Bill Clinton, što se vidi iz knjige *The Clinton Tapes, Wrestling History With the President* autora Taylora Brancha.

Naime, u ovoj knjizi, zapravo nekoj vrsti memoara, američki predsjednik Bill Clinton bilježi šta su mu sve

REZOLUCIJE

Zna se da sve ove rezolucije imaju samo i isključivo simbolički karakter, one nemaju obavezujuću snagu, one same po sebi nisu ni nalog, ni zakon kojim se uspostavlja nešto na imperativan način. Međutim, sve strane u visokoj međunarodnoj politici svjesne su simboličke važnosti Srebrenice. Pomoću Srebrenice i dvadesetogodišnjice od počinjenog genocida mnoge svjetske politike žele se na Balkanu potvrditi ili ojačati svoje stavove. Koliko će ta politička pragma uopće koristiti Srebrenici, hoće li ona donijeti povoljne kreditne linije za srebreničku privredu - to tek treba vidjeti

DEKLARACIJA
Po svemu što se vidi iz ove deklaracije Narodne skupštine Republike Srbije iz 2010. godine, ustrojstvo riječi i kompozicija misli u ovom dokumentu sami po sebi jesu primjer u historiji parlamentarnog rada kad se nešto nemilo i nedrago želi reći, ali se to, ipak, kaže na drugi ublaženiji način. Iako je i taj drugi način naličan gadljivom i bolnom vadenju kostiju iz grla

govorili neki svjetski i evropski lideri kad je on sa njima razgovarao o rješavanju krize u Bosni i Hercegovini, te o mogućnostima vojne intervencije da bi se zaustavilo stradanje bosanskih muslimana. Prema ovoj knjizi, Bill Clinton tvrdi da su mu "ključni evropski saveznici prigovarali da bi nezavisna Bosna bila 'neprirodna' kao jedina muslimanska nacija [država] u Evropi". Domalo dalje, Bill Clinton tvrdi da su britanski funkcioneri, na pokušaje Billa Clintona da se nešto učini za spas Bosne

i Hercegovine, govorili "o bolnom ali stvarnom ponovnom uspostavljanju kršćanske Evrope" u Bosni.

Iz ovih svjedočenja predsjednika Clintona posve jasno se vide barem neke najznačajnije međunarodne političke frekvencije sa kojih se gledalo (a i danas gdje gdje gleda) na Bosnu i Hercegovinu.

Srebrenica iz jula 1995. godine u nekim najcrnijim desničarskim javnostima Evrope jeste primjer kako se treba "riješiti" pitanje muslimana u Evropi. Masovni ubica iz Osla Anders Breivik, iako Srebrenicu u svome Manifestu ne spominje, ipak, na više mjesta hvali srpske lidere iz rata, Radovana Karadžića prije svih.

Srebrenica je i danas itekako mnogo prisutna u međunarodnom kontekstu, često nevezano za Srebrenicu kao takvu, koja je danas mali i gotovo polumrtvi gradić u istočnoj Bosni.

U vezi sa današnjim prisustvom Srebrenice u međunarodnim razmjerima i odnosima uzmimo za primjer kontekst u kojima se pripremaju najnovije rezolucije o Srebrenici. Koliko je nama poznato, tri rezolucije se baš ovih dana pripremaju za donošenje ili izglasavanje. Jednu, možda najznačajniju, priprema Velika Britanija u Savjetu bezbjednosti, druga se priprema u Evrop-

skom parlamentu, a treća u američkom Kongresu.

Naravno, i prije je bilo mnogo rezolucija o Srebrenici na različitim mjestima i sa ravnim različitim instancama. Ipak, ove tri najnovije rezolucije o Srebrenici same po sebi imaju kontekst današnjeg Balkana, i ne mogu se bez današnjeg balkanskog konteksta dobro protumačiti.

U najvažnije značajke konteksta koji počiva iza spomenutih današnjih rezolucija o Srebrenici spada primjetno jačanje utjecaja Putina i Rusije na mnoge radikalne srpske političare i njihove političke partije na zapadnom Balkanu. Tako se ovim rezolucijama (britanskom, evropskom i američkom) o Srebrenici želi poslati nekoliko poruka.

Prvo, ovim rezolucijama želi se poručiti državi Srbiji, ali i bh. entitetu Republici Srpskoj da Evropa i Zapad ne odustaju od svoje prisutnosti na Balkanu.

Drugo, ovim rezolucijama o Srebrenici želi se reći da spas i iscjeljenje zapadnog Balkana treba da budu u okviru evropskih i zapadnih integracija, a nipošto u nekakvom strateškom povezivanju sa Putinom i Rusijom.

Treće, ovim najnovijim rezolucijama o Srebrenici želi se poslati poruka dobre volje muslimanima Balkana, kao i muslimanima u Evropi i svijetu, to jest želi se ukazati na to da Zapad i Evropa žele prijateljske odnose sa muslimanima.

U ovom smislu i pravcu treba razumjeti aktualna posredovanja koja neki srpski političari sa Balkana usmjeravaju prema ruskim zvaničnicima, ministru vanjskih poslova Sergeju Lavrovu, prije svih drugih, u vezi sa spomenutom rezolucijom o Srebrenici koju Velika Britanija priprema podnijeti u Savjetu bezbjednosti.

Naime, zna se da sve ove rezolucije imaju samo i isključivo simbolički karakter, one nemaju obavezujuću snagu, one same po sebi nisu ni nalog, ni zakon kojim se uspostavlja nešto na imperativan način. Međutim, sve strane u visokoj međunarodnoj politici svjesne su simboličke važnosti Srebrenice. Pomoću Srebrenice i dvadesetogodišnjice od počinjenog genocida mnoge svjetske politike žele se na Balkanu potvrditi ili ojačati svoje stavove. Koliko će ta politička pragma uopće koristiti Srebrenici, hoće li ona donijeti povoljne kreditne linije za srebreničku privredu - to tek treba vidjeti.

Da li se, dvadeset godina nakon genocida nad Srebrenicom, misli na žrtve, da li se misli na preživjele, da li se misli na projekte pomirenja? Sve današnje politike koje stoje iza ovih rezolucija tvrde da na to sve misle, i da o svemu tome vode računa. Da li je tako, pokazaće vrijeme koje dolazi.

Ipak, unatoč (simboličkoj i nesimboličkoj) važnosti rezolucija koje će vjerovatno biti predložene od američkog Kongresa, Velike Britanije i Evropskog parlamenta, pa možda i usvojene, teško je očekivati da će se školski programi i kurikulumi savremene historije u školama u Republici Srpskoj, kao i u državi Srbiji, promijeniti u dijelovima u kojima se govori o sukobima, stradanjima, opkoljavanjima i ratovima na Balkanu 1992.-1999. godine.

Potreban je međunarodni kontek-

oko nje iz hiljada i hiljada grla ori skandiranje: "Nož, žica, Srebrenica"?!"

st i za Bosnu i Hercegovinu i za Srebrenicu, naravno. Da nije bilo međunarodnog konteksta, ne bi bilo ni presude o genocidu od strane Međunarodnog suda pravde u Hagu iz februara 2007. godine.

Nažalost, stalno treba imati na umu da je unutar srpskog nacionalnog korpusa na Balkanu, već odavno, stereotipizirano javno mnijenje o Srebrenici i genocidu počinjenom nad srebreničkih više od osam hiljada muškaraca. Kako smo već spomenuli u ovom eseju, u srpskom javnom mnijenju, njegovom mainstreamu, srebrenički genocid se ne spominje, dok se cijeli period rata od 1992. do 1995. godine tumači uveliko u kontekstu herojske odbrane srpskog naroda, one odbrane koja je vođena protiv turske vlasti na Balkanu.

Da li će naprijed spomenute rezolucije, kao i predstojeće obilježavanje dvadesete godišnjice genocida nad Srebrenicom, dovesti do makar male promjene javnoga mnijenja unutar srpskoga korpusa na Balkanu?

To je teško očekivati. Pa iako je to teško očekivati, na tome treba raditi. Potrebno je ohrabrivati srpske nacionalne institucije da na tome rade, da pokušaju sagledati i vidjeti ratne sukobe u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1992.-1995., pa i one na Kosovu, 1997.-1999., očima Bošnjaka, Hrvata, Albanaca...

Srebrenica tokom ovih dvadeset godina - neuspjeh bošnjačke politike

Za ovih dvadeset godina Srebrenica nije samo bila moneta za potkusurivanje na međunarodnom planu, već se Srebrenica također koristila i kao ružno sredstvo nadmuđivanja unutar bošnjačke politike u Bosni i Hercegovini.

Na pitanje da li je obnova općine Srebrenica ikada postala glavni strateški interes bošnjačke vlasti i politike, odgovor je, nažalost, negativan. Zašto? Neka nam bude dopušteno da ovo šire objasnimo. A da bismo to objasnili šire, potrebno je temeljito se pozabaviti sljedećim problemima u vezi sa srebreničkom tragedijom. Ta pitanja, odnosno problemi su:

A) Pitanje povratka izbjeglih i preživjelih Srebreničana.

B) Podizanje finansiranja Srebrenice na razinu prvog prioriteta u bošnjačkoj politici.

C) Proglašavanje Srebrenice nad kojom je počinjen genocid u općinu od državnog interesa.

Krenemo li redom, sve od 1996. pa do 1999. godine povratak izbjeglih i prognanih Srebreničana tekao je sporo ili nikako. Za to vrijeme mnogi preživjeli mlađi Srebreničani zaputili su se iz prognaničkih centara u BiH u zemlje Evrope i Amerike. Time je zauvijek izgubljen znatan demografski potencijal Srebrenice. Kad je posrijedi odlazak Srebreničana u Evropu i Ameriku, greška bošnjačke politike i bošnjačke vlasti sastoji se u tome što nije sama stvorila programe povratka u Srebrenicu, koji bi bili blagovremeni i djelotvorni. Osim toga, programi povratka u Srebrenicu trebali su biti sistemski, a ne kampanjski i stihijski. K tome, smatramo da su programi povratka i ekonomske pomoći povratnicima trebali na sistemski način obuhvatiti i same

Srbe koji su izbjegli u Srebrenicu.

Iako se nepostojanje osmišljene strategije za pomoć Srebrenici u periodu od 1996. do 1999. može pravdati teškim stanjem u godinama neposredno nakon rata, ipak to ne amnestira bošnjačku politiku od odgovornosti. Posljedica ovog promašaja bošnjačke politike vidljiva je u tome što su se u Srebrenicu nekoliko godina nakon rata i genocida počele vraćati uglavnom starije osobe, koje i same višu nisu bile nikakvo jamstvo populacijske obnove Srebrenice.

Velika razaranja koja je pretrpjela Srebrenica kao općina, u kojoj je od 1992. do 1995. godine uništeno preko 6.500 kuća, a do temelja su uništene i tri velike industrijske zone, morala su biti znak da se nad Srebrenicom prestane kukati, plakati i jadikovati, i da se bošnjačke vlasti prestruje na drukčiju vrstu djelovanja u Srebrenici i prema Srebrenici - a to je sistematska ekonomska obnova te općine.

Drugo, veliki je propust bošnjačkih vlasti i u tome što finansiranje povratka izbjeglih i prognanih Srebreničana nikada nije vođeno iz jednog organiziranog državnog središta, sa unaprijed funkcionalnim fondovima i njihovom rigoroznom kontrolom. Kako bošnjačka politika, odnosno bošnjačka vlast na razini Federacije Bosne i Hercegovine i države Bosne i Hercegovine nije uspostavila te fondove od državnog značaja, došlo je do tretmana Srebrenice kao slučaja koji se često svodi na milost, na sadaku, na zekat, na nabožnu svijest i milodarnu savjest iz ruku emotivnih vjernika.

ISLAMOFBIJA

Dok se obilježava dvadeseta godišnjica od genocida u Srebrenici, veoma je važno imati na pameti i jedan strašan fenomen u Evropi danas - islamofobiju i njezino iznenadno širenje. Naravno, još uvijek ima jedna druga, pozitivna Evropa, koja svojim demokratskim institucijama ne dopušta da se islamofobija krvoločno razmaše. Ali, desničarske pojave - kao što je Pegida u Njemačkoj - itekako narušavaju dobre odnose između muslimana i kršćana

Doista, kad je posrijedi pomoć općini Srebrenica, velika je pogreška bošnjačke politike u tome što se često nije sa emocijom prelazilo na sistemske programe pomoći i na blagovremenu izgradnju životne infrastrukture u Srebrenici.

Naravno, u Srebrenici su u periodu od 1999. pa do 2010. godine obnovljeni mnogi objekti, škole, ambulante itd., podignuto je ili obnovljeno nekoliko džamija. Obnavljanje velikog broja džamija i drugih zgrada finansirale su muslimanske zemlje i muslimanske i islamske fondacije itd. Ipak, opće je shvatanje da se srebreničkom stanovništvu, onom preživjelom, nije blagovremeno pomoglo. To stanovništvo se potom osipalo, odlazilo je u svijet, mali broj ih se vratio u Srebrenicu.

Na primjer, prije rata 1992. - 1995. godine u Srebrenici kao općini živjelo je približno 37.000 stanovnika, a danas se procjenjuje da na teritoriji općine Srebrenica ima oko 15.000 stanovnika, od tog broja Bošnjaka je negdje oko polovina. Neki realniji podaci govore da je u Srebrenici kao općini negdje oko 5.000 Bošnjaka. Najveći dio srebreničkog stanovništva danas, i Bošnjaci i Srbi, jesu siromašni, najčešće bez posla. Jer, srebrenička privreda, firme i preduzeća su devastirani od različitih tajkuna, ta privreda je žrtva međunarodnog i međustranačkog trvenja i nadmetanja.

Ipak, još nije kasno da se Srebrenica i njezin oporavak proglašimo prioriteta i bosanskohercegovačke i bošnjačke politike. Obilježavanje dvadeset godina od genocida u Srebrenici može biti zgodna prilika za to.

Kako dalje nakon dvadeset godina od srebreničkog genocida?

Od genocida u Srebrenici proteklo je dvadeset godina. Sada se postavljaju sljedeća pitanja: Kako dalje? Ima li nade za mir? Ima li šansi za miran i prosperitetan život? Budućnost Srebrenice, pa i budućnost Bosne i Hercegovine, umnogome će ovisiti od stanja i razvoja stvari na Balkanu i u Evropi.

Kad je posrijedi Balkan, ključne odluke za normaliziranje odnosa stoje ipak u rukama srpskih političara. Da li će srpski političari inaugurirati promjenu svoga javnoga mnijenja i korigiranje svoje percepcije ratnih sukoba tokom devedesetih godina dvadesetog stoljeća - to je pitanje koje ostaje za budućnost.

Potpisnik ovih redaka često učestvuje na međureligijskim susretima

i dijalozima, te sa njih nosi ponekada i neka gorka iskustva. Recimo, opće je mišljenje među velikim dijelom srpskih akademskih elita, kao i srpskog pravoslavnog svećenstva na Balkanu, da je islam "tuđa vjera" na Balkanu, da je islam jedna "strana vjera", jedna "došla vjera" u Evropi, a kad se nešto takvo kaže onda se obično misli da vjera islam "ne pripada ni Balkanu, ni Evropi".

Uzaludno je govoriti takvima da je na Balkanu i u Evropi jednako tako i samo kršćanstvo, slijedi li se takva pogubna logika argumentiranja, "došla vjera" i "tuđa vjera"! Jer, i kršćanstvo i islam nastali su u prostoru Azije i unutar geografskog trokuta: Jerusalem, Medina i Mekka. Geografski gledano, i Isus Krist (Isa al-Masih) i Poslanik Muhammed a.s. jesu znamenite pojave azijskog kontinenta! Nikada niti jedan od njih nisu kročili nijednim svojim korakom ili svojom nogom na evropsko tlo.

U religijskom smislu, cijela Evropa je kolonizirani kontinent. I kršćanstvo i islam tu su se udomacili, u nekim krajevima Evrope islam je prije stigao od kršćanstva, u drugima je kršćanstvo prije stiglo negoli islam. Itd.

Danas svemu ovome treba učiti mlade generacije u školama i na univerzitetima, e da bi se izbjegla međureligijska mržnja i trvenje. I da bi se promoviralo sporazumijevanje među religijama i kulturama.

Dok se obilježava dvadeseta godišnjica od genocida u Srebrenici, veoma je važno imati na pameti i jedan strašan fenomen u Evropi danas - islamofobiju i njezino iznenadno širenje. Naravno, još uvijek ima jedna druga, pozitivna Evropa, koja svojim demokratskim institucijama ne dopušta da se islamofobija krvoločno razmaše. Ali, desničarske pojave - kao što je Pegida u Njemačkoj - itekako narušavaju dobre odnose između muslimana i kršćana.

Kakva će biti budućnost Srebrenice i Bosne i Hercegovine, to će umnogome ovisiti i o odnosima između Evropske unije i Rusije.

Ipak, svi u Evropskoj uniji, svi u Evropi, Rusiji, cijelome svijetu trebaju znati da je Srebrenica jedna velika opomena svima. Ako je raspad nacizma i fašizma tokom Drugog svjetskog rata bio popraćen genocidom nad Jevrejima i holokaustom, onda se raspad komunizma 1990-ih godina desio genocidom nad muslimanima Bosne i Hercegovine. Srebrenica nas danas na sve to tiho upozorava.

Historija je učiteljica života

pobun

Piše: dr. Fikret Karčić

Kada se govori o ropstvu u moderno doba, prva asocijacija su jug SAD-a i Američki građanski rat. Manje je poznato da je ropstvo bilo rašireno i u Južnoj Americi. U Brazilu, koji je svoju nezavisnost od Portugalijske dobila 1822, ropstvo je postojalo sve do 1888, kada je 13. maja donijet tzv. Zlatni zakon i ukinuo ovu praksu. U toj zemlji januara 1835, kada je padao Ramazan, desila se najznačajnija pobuna robova u moderno doba. Ta pobuna poznata je kao Malé revolt (pobuna muslimana).

O ovoj pobuni postoji značajna literatura. Najnoviji doprinos istraživanju ove pobune dao je João José Reis, sa Saveznog univerziteta u Bahiji, u knjizi "Pobuna robova u Brazilu: muslimanski ustanak 1835. u Bahiji", koja je prevedena na engleski jezik i objavljena prije dvadeset godina (*Slave Rebellion in Brazil: the Muslim Uprising of 1835 in Bahia, Baltimore, Maryland, The Johns Hopkins University Press, 1993*). Značajan je, takođe, i rad R. R. Kenta *African Revolt in Bahia: 24-25 January 1835 (Journal of Social History, 1970, str. 334-356)*.

Na osnovu ova dva rada, te drugih istraživanja Reisa, daćemo prikaz ovog događaja.

Ropstvo u Brazilu

Od početka 16. vijeka prevladao je uzgoj šećerne trske u regionu Bahia. Taj region nalazi se na sjeveroistoku Brazila i dobio je ime po portugalskom nazivu za Zaliv Svih svetih (A baía de Todos os Santos). Danas je to savezna država u Brazilu. Vremenom proizvodnja šećera postaje glavna ekonomska aktivnost u pokrajini. Šećer se izvezio preko luke Salvador, poznate i kao Grad Bahia. Plantaže šećerne trske

